

ГОДИШЕН ЗБОРНИК  
НА ФИЛОЗОФСКИОТ ФАКУЛТЕТ НА УНИВЕРЗИТЕТОТ ВО СКОПЈЕ  
Историско-филолошки оддел  
Книга 4 (1952), № 7  
ANNUAIRE  
DE LA FACULTÉ DE PHILOSOPHIE DE L'UNIVERSITÉ DE SKOPJE  
Section historico-philologique  
Tome 4 (1952), № 7

---

Г. Шоптрајанов

НЕКОИ ПОЈАСНЕНИЈА  
ЗА БИБЛИОТЕКАТА НА ЦИНОТ

G. Šoptrajanov

QUELQUES ÉCLAIRCISSEMENTS  
CONCERNANT LA BIBLIOTHÈQUE DE DŽINOT



Ѓ. ШОПТРАЈАНОВ

## НЕКОИ ПОЈАСНЕНИЈА ЗА БИБЛИОТЕКАТА НА ЦИНОТ

— Одговор на еден напис —

За мојот труд *Библиоотекаџа на Јордан Хаџи Конџанџинов Циноџ* досега се појавија два одзива. Прво, статија [од Д-р Иван Есих:] *Hrvatska knjiga u biblioteci makedonskog preporoditelja (Sveučilišni list (Zagreb) од 28. VI. 1951 г.)* и, потоа, напис од Харалампџа Поленаковиќа: *За библиоотекаџа на Циноџ (Годишен зборник на Филозофскиот факултет на Универзитетот во Скопје, историско-филолошки оддел, кн. IV (1951), № 6; стр. 3—26 + резиме).*

Во написот на П. има извесни оправдани забелешки, но поради тоа што во него има погрешни теоретски поставки, неверни тврдења, произволни заклученија и др., присилен сум накусо да одговорам<sup>1</sup>).

### I

Не сум претендирал и не претендирам на непогрешност и потполност. Од разни причини, во мојот труд се сторени извесни мали грешки и пропусти, што секако било добро да се избегнат, но полошо е што П., кога ги изнесува, редовно ги претставува на особен начин и со преувеличување.

1. Печатните словни грешки се сторени, воглавно, на грчкиот текст поради тоа што, како што на стр. 78 бел. 1 од мојот труд е објаснето, бидејќи печатницата не располагаше со верзални букви, заглавијата на опишаните грчки книги беа отпечатени со гармонд. По таков начин, печатарите (книгата се печатеше во Белград и самото тоа создаде тешкотии), предавајќи ги верзалните букви со гармонд, беа присилени да ги покажат и сите знакови што неминовно се појавија и им создадоа големи тешкотии. Макар дека коректурата и др., од горните причини, ја вршеа стручни лица, сепак

---

<sup>1</sup>) Мојов одговор беше напишан во многу поголем обем и со поголема аргументација, но поради тоа што Редакциониот одбор ми го ограничи просторот, го давам во скратена форма и во изводи.

останаа извесни грешки и затоа што, при корегирањето на едни, печатарите правеле други, нови грешки. Ова на П. му е познато а го искажа и со „...коректурата ја вршеше и самиот автор“ (стр. 11). И на другиот текст, на кој јас ја вршев коректурата, сторени се извесни словни грешки, како на пр.: пергаменту, нам. пергаменту; библиотекар, нам. библиотека; утврдува, нам. утврдува; томе, нам. томъ; краматици, нам. грамматицѣ; Гвалички, нам. Галички; г), нам. д) и сл. кои ни најмалку не се во таков број и од таков карактер како што П. ги прикажува. „Разновидните грешки“ што П. ги завива во просто цитирање на броеви од опишаните книги, сразмерно со големината на мојот труд и предвид на тоа дека текстот беше извонредно тежок и имаше големи тешкотии околу печатењето, може слободно да се рече дека ниту се многубројни ниту се пак од таков карактер да го изменуваат текстот или да пречат на неговото разбирање. Ако било која од нив е од посуштествен карактер, П. немаше да премине преку неа и ќе ја изнесеше пропратена со особан коментар. Приведените примери од П., како „место правоучение — дава правоучение“, „А — Д, место А — Л“ и сл. (стр. 19), го потврдуваат горереченото.

2. Верно е дека при цитирањето литературата е дадено *Брајштво*, нам. *Брасџво*; *Минало*, Българско-македонско списание, нам. *Минало*, Българо-македонско списание; *Гласник Дружества Србске*..., нам. *Гласник Друштва србске*... При ова секој може да види дека сè тоа се ситници што немаат битен карактер, макар дека подобро ќе беше ако се избегнаа. Но, навистина е чудно што по повод на ова П. прави големо прашање кое го окарактеризира дури и со купечкиот збор „акрибија“, која всушност наполно е отсутна во неговите печатени работи, па и во неговиот напис. Да спомнам само неколку слични примери од неговиот напис: П. дава „Цариградски вестник“ (и „Цариградски...“, стр. 12) и „Цариградски весник“ (стр. 24), а треба *Цариградски вѣстникъ*; „Българија“ (стр. 12), а треба *Българія*; „Дунавски лебед“ (стр. 12), а треба *Дунавскій лебедъ*; „Български преглед“ (стр. 24), а треба *Български прѣгледъ*; „Описот на Славјанските ракописи в Българската Академија...“ (стр. 15), а треба... *Славянски рѣчјописи въ Българската академија*; „Гласник Друштва српске словесности“ (стр. 4, 22), а на стр. 25 предлага „Гласник Друштва Србске словесности“, а треба *Гласникъ Друштва србске словесности* (за св. I — III) или *Гласникъ Друштва србске словесности* (за св. IV — XVI), итн. Кога П. мене ме критикува, предлага едно, а кога самиот истото го употребува, постапува поинаку, и погрешно. Макар дека во својот труд изнесов огромен број важни и точно препишани записки, приписки, маргинални белешки и сл., поради тоа што, од технички причини, не е



Написот на П. е полн со противречности. Така, од една страна: „Најголем дел од тие книги [во описот] не претставуваат ништо особено за нашата културна историја“ (стр. 12) а, од друга: „Да би им олеснил користењето со книгите на оние што се интересираат за библиотеката на Џинот, односно на оние што сакаат да се запознаат со дел од лектирата на велешаните во XIX век, овдека ги дополнувам описите на поголемиот дел од недоволно опишаните книги во Описот на Ш...“ (стр. 16). Ако за тие и таквите книги не може да се претположи оти се од Џинот, како што тврди на стр. 13, и ако не се важни за нашата културна историја па и за лектирата на Џинот, зошто тогаш П. се занимава со такви книги и го дополнува дури нивното заглавие со онакво образложение? – Јасно е дека и во ова се гледа оти кај П. има разијдување помеѓу сопствена постапка и празни зборови што служат за критика. За да покаже, пак, дека и тој нешто направил во врска со библиотеката на Џинот, П. потоа ги изнесува своите резултати: од 26 спомнати или недоволно опишани книги поради тоа што беа оштетени, на 8 книги ги утврдил заглавијата, на 8 ги дополнил, но на 10 ги оставил така како што се во мојот опис. Ами скоро половината, макар и ситна, несвршена работа? Кога П. си поставил специјална задача да ги утврди заглавијата на оштетените книги, требало да иде до крај и тогаш, кога ќе ја свршел дефинитивно работата, да го објавел резултатот. Вака, свршил нешто, дошол до нешто и веднаш побрзал таа мала, напалу свршена работа, да ја објави и со неа да го негира она што неговиот претходник го сторил. Навистина, за П. пабирците како да се поважни од сè.

5. При правењето замерка во однос распоредот на опишаниот материјал П. прави чудни формулации. Од една страна: „И распределбата на книгите, според јазикот, е неправдана“ а, од друга, било „секако практично“ што сум ги „одвоил словенските книги во една општа група“ (стр. 14) и, порано, „принцип [по кој книгите во описот се подредени според јазикот на кој се напишани заглавијата], со кој можеме да се согласиме“. Како што се гледа, сè тоа се формулации од желание да се каже што било и како било да било — за разни нешта се искажува така како да се однесува на едно исто.

Сметам дека е правилно што направив распоред, што приложив еден принцип. Познато е дека има разни начини и разни принципи во библиографството. Јас барав практичен начин и затоа се раководев од принципот да не внесувам комплицираност. Целиот материјал го дадов како целост затоа што произлегува од едно место и се наоѓаше, со мали исклучоци, на едно место (во Музејот при гимназијата во Титов Велес). Сепак, за поголема прегледност, книгите ги распределив

според јазикот на кој беа напишани заглавијата, а потоа по годината на изданието. За да биде олеснето ракувањето со ваквиот хронолошки ред, дадов и регистер кој не само помага за брзо ориентирање во однос имињата спомнати во трудот, ами го заменува и азбучниот ред во описите што П. го препорачува.

Од технички и објективни причини, не навлегував во содржината на книгите, ами го опишував само нивното заглавие и посетнешните записки, приписки и сл. Книгите под бр. 154 и 155 се покажани како латински затоа што имаат латинско заглавие. *Хрештомайшијата* од Неофит Рилски е издадена со две заглавија – словенско и грчко. Види Н. Рилски: *Избрани съчинения* (София, 1937), каде што, на стр. 14, дословно се вели: „*Хрештомаѿя славянскаго языка* (којто има и гръцко заглавие)“. Мислев оти опишаниот екземпляр е од оние со грчко заглавие. Затоа е ставена меѓу грчките книги. Оправдана е забелешката оти речникот на Пулевски треба да се стави во посебен пододдел, а книгата под бр. 47 да се вклучи во групата руски книги.

Рускиот ракопис, кој има и година на корицата, и руската географска карта вклучени се меѓу руските книги по хронолошкиот ред, затоа што е излишно да се прави специјален пододдел за еден ракопис, кој не е ракопис од родот за кој зборува П., и друг таков за една карта. Сметам дека е достаточна нивното спомнување во заглавието на словенската група книги. Се работи за упростување а не за „потполно механичко“ постапување. Поради печатна грешка, пред чешката книга (стои г) нам. д), што секој, па и П., лесно може да констатира оти нема никаква важност.

6. На особен начин, П. прави забелешка во врска со извацките што ги дадов од описот на *Живойъ краля Стефана Дечанскогъ* што го направил Ј. Шафарик и од записките што ги испишал Јастребов од ракописи што Џинот ги продал на Народната библиотека во Белград. Познато е дека за ракописната збирка на Џинот многу се зборува, но никој, освен Шафарика, Јастребова и Љ. Стојановика, не опиша такви ракописи од Џинот и не се знаеше што тие претставуваат, каква вредност имале. Затоа јас изнесов извацки од нив за да покажам, како пример, како изгледале материјалите што произлегуваат од библиотеката на Џинот, до кои, често, се доаѓало по дипломатски пат и со дипломатска интервенција. Префрлувањето, пак, за обогатување на српската наука со некакво мое „издание“, навистината покажува со какви неумесни забелешки се служи П. во својот критичарски потхват.

7. По повод теоретизирањето на П. во врска со начинот на употребувањето архивскиот материјал може слободно да се рече дека тој непотребно „создава бркотница“. Штом

во својата пракса издал или спомнал некои архивски документи, П. си вообразува дека може да дава високомерни поуки. Авторот на трудот има право да процени кој архивски материјал е од поголемо а кој од помало значење и, сообразно со тоа, да го даде во целост или во извод, во главниот текст или под линија и со букви какви што тој ќе одреди. Јасно е дека П. создава бркотница, затоа што во науката не се работи по еден шаблон.

## II

1. Не го оспорувам фактот дека книгата опишана под бр. 14 не може да произлегува од библиотеката на Џинот, односно дека тој не можел да се служи со неа. Најверојатно е дека до таа погрешка дошло на тој начин што во моментот на опишувањето книгата, на картонот на кој сум ја опишал, наместо 9 сум забележил 4, и така годината 1897 била забележена 1847. Самиот факт дека таа книга го добила хронолошкиот ред од 1847 г. (вклучена е меѓу книгите од 1847 г.) го покажува тоа. Грешка од ваков или сличен карактер може да се случи, а не еднаш се случила и на П. Но тој во својот напис сите работи ги претставува во уголемени сразмери. Едината, макар и од незнатно значење, ја претставува со множина: „Меѓу овие книги има и такви за кои веднаш ќе докажам дека не се од библиотеката на Џинот, бидејќи се напечатени на десетини години после смртта на Џинот, односно можеле да дојдат во Велес на триесетина години после смртта на Џинот“ (стр. 13) и приведува една книга — таа под бр. 14. Но, за да ја оправдае множината, П. кон неа ја приклучува и свеската од списанието *Revue des Deux Mondes* од 1852 г. Сера П. тврди дека „... ова списание нема никаква врска со библиотеката на Џинот, бидејќи тоа стоеше во заоставштината на Караџиќа до 12. II. 1895, кога е од Српската академија испратено до Народната библиотека во Белград (бр. 8552/256 Вукова заоставштина), каде е заведено под бр. 15.906/8<sup>0</sup> (Каталог Српске Народне библиотеке у Београду, књижевност инострана, део III, Београд, 1889, стр. 425)“ (стр. 13). Сè додека не се изјаснат извесни работи, имам основание да се сомневам во оправданоста на П. тврдење и во логичноста на неговиот цитат затоа што не е јасно: а) како може заоставштината на Вука, предадена во 1895 г., да биде заведена во Народната библиотека во 1889 г., шест години пред предавањето (бројот 15.906.8<sup>0</sup> се наоѓа во *Каталог Српске Народне библиотеке у Београду*, а тој е отпечатен во 1889 г.); б) како може на тоа списание, што според П. „веројатно“



било испратено во Велес од Народната библиотека во Белград, да нема печат, сигнатура или број од истата; в) како може Вук Караџиќ, кој е умрен 1864 г., да го прима тоа списание во 1886 г., затоа што во спомнатиот *Каталог...*, на стр. 425, што П. во поткрепа на своето тврдење го цитира, стои дословно: „Revue de deux mondes. Table générale. 1831—1886. Paris. № 15.906. 8<sup>o</sup>“. Освен тоа, имам печаток оти под бр. 15.906.8<sup>o</sup> во Народната библиотека е заведена свеска во која е дадена содржината на списанието — Table générale, а не и сите други свески. Бројот на Народната библиотека се однесува на таа свеска, а не на онаа од 1852 г. што јас ја опишав под бр. 157 од мојот опис. Но, дури кога под тој број би биле заведени сите годишта на списанието од 1831—1886 г. како заоставштина на Вука Караџиќа, П. треба да докаже оти Караџиќ тоа списание го добивал уште дваесетина години после својата смрт. Покрај сè, може да се допушти дека тоа списание, како дупликат, во Велес го испратило Српското учено друштво а не Народната библиотека. Од изложеното произлегува оти, сè додека не се изнесат нови убедливи докази, ќе има веројатност да се допушти оти и свеската од вопросното списание е од библиотеката на Џинот и дека имам основание да се сомневам во оправданоста на тврдењето на П. и покрај многуте негови броеви, цитати и датуми кои се во очигледна нелогичност и противречност. Но, дури и кога би се докажало сегашното тврдење на П. и за ова списание, сè додека за секоја изнесена во описот книга со факти не се докаже дека не могла да произлегува од библиотеката на Џинот односно дека тој со неа неможел да се служи, не може тој случај да важи и за „скоро сите останатите книги...“ (стр. 13), како што произволно тврди П.

2. Во својата тенденција за омаловажување мојот труд, П. приложува чудна пракса: по повод на некоја ситуација прави диверзија и покажува излишна ученост. Така, по повод на тоа што сум рекол дека Џинот, поради зафатеноста на масата со книги, бил понекогаш присилен да пишува на колената, нам. на коленото, П. нашироко расправа како се пишувало приведувајќи пример од Охрид и народната поезија, макар дека тоа нити е битно нити пак тука му е местото да се расправа. Сепак ќе речам дека на мојот критичар би можел нешто да му покаже и отисокот од печатот на Захарија Петровиќ, објавен на стр. 48 (сл. 5 и 6).

3. Јас немав намера, со познати факти, да го претставувам богатството на Велес со ракописи (како што всушност тоа го прави П. на стр. 15), ами изнесов нови, необјавени документи што ги најдов во Државната архива во Белград, во кои е даден попис на многу ракописи на пергамент и хартија и 249 одн. 287 парчиња стари пари што од Велес

се однесени во Белград и таму продадени на Народната библиотека. Овие нови документи П. не само ги премолчува, ами и ги завива во цитирање дела во кои порано се опишани ракописи што се однесени од Велес, што, и без неговото „дополнување“, се знае. Не во „уводната глава“, ами во белешка под линија во I поглавје од мојот труд, за поткрепа на новите, дотогаш необјавени, документи за ракописи и стари пари, изнесов сосема мал дел од познати податоци за ракописи однесени во Софија. Не за да го прикажам „богатството“, ами, како пример, да покажам дека од Велес се однесени и други ракописи.

### III.

1. П. не бира ни изрази нити пак се колебае да најде повод за негирање резултатите од мојата работа. Така, во врска со мојата констатација (стр. 40 од мојот труд) дека „во своето проучување на документите во врска со културното возродување на Македонија утврдив дека еден дел од книгите на Џинот непосредно после неговата смрт...“ (и следуваат непобитни резултати од моите проучувања), откако ги премолча фактите и тоа го нарече „декларативност“, П. бара да види документи. На П., изгледа, не му се достаточни несомнените резултати од проучувањата изнесени во мојот труд ами бара „документи“, истиот тој што, пред тоа, вели: „Од дописите на Џинот, објавени во Цариградски вестник, и нарочито од необјавената негова преписка, се гледа дека тој одржувал широки врски...“ (стр. 4). Кај П. од необјавена преписка се гледа ова или она, а во изнесените несомнени резултати од моите проучавања имало „декларативност“!

2. П. упорно настојува на секој начин да го омаловажи мојот труд. При тоа тој изнесува непрецизни дури и неверни работи. Таков е случајот кога П. како да не сака да прави равлика помеѓу опис и список на 20 книги. Така, кога тој вели: „Оттука имаме за библиотеката на Џинот и поодделни описи. Прв поопширен опис на библиотеката на Џинот даде Коста Дошен во својата расправа: Славено-сербско училиште...“ (стр. 6), што, во поинаква форма, го има искажано и на друго место, би се останало со впечаток дека пред Дошена е даден некаков опис на библиотеката на Џинот што не е опширен опис (а има опис само на поодделни ракописи). Од друга страна, макар дека е познато оти Дошен не дал опис на библиотеката на Џинот, П. сепак прави такви формулации кои би можеле да заблудат. Факт е меѓутоа дека, во статијата *Славено-сербско училиште Св. Георгија у Велесу (Лейойис Машице српске*, кн. 310, св. 1 (1926) и сепарат), Дошен дава список на 20 книги што произлегуваат од библиотеката на Џинот:

„Неће бити без интереса да споменем неколико књига...“ (стр. 7 од сепаратот) вели Дошен дословно. Од тоа што Дошен спомнува некои книги од многуте такви, П. прави „опис“ со цел да претстави како божем пред мене, помеѓу другите, Дошен направил „прв поопширен опис“, а пак мојот „опис“ (мојот монографски труд за библиотеката на Џинот П. често, но не случајно, го претставува како „опис“ и „Опис“), се јавува по него, што П. јасно и го кажува малку понатаму: „Со работата на Ш. нашата наука се обогати уште со еден опис на библиотеката на Џинот, сега покомплетен“ (стр. 6). Но бидејќи се знае дека Дошен не дал вистински опис, П. дообјаснува: „Зборейќи воопшто за велешката школа и за работата на Џинот, Дошен ги поменува заглавијата на преку 20 книги од библиотеката на Џинот“ (стр. 6) и, по таков начин, сам го побива она што пред тоа го рече и паѓа во очигледна контрадикција.

3. На цела страница, со празни зборови, П. објаснува некаква моја „раководна мисла“, која, според него, се состоела во тоа „... да се напечати сè што е напишано и напечатено во еден период да би им се дала можност на луѓето од науката да ги проучат тие материјали!“ (стр. 7); „... зашто би ги препечатувале, да речеме Различните поучителни наставленија и др. дела на Јоаким Крчовски, или Служение еврејско, или сл. други работи?!“ (стр. 7), се чуди П. за нешто што јас не сум го сторил а што всушност тој има направено во својата пракса. Секој може да види, а и самиот П. го видел, дека нити сум препорачувал да се препечатуваат нити пак сум ги препечатувал книгите од епохата, ами само искажав мислење оти треба да се објават материјалите од епохата (податоците за книгите од епохата, архивските документи, преписките, резултатите од теренските проучувања и сл.) за да можат да се проучат и, врз основа на такви проучувања, да се изработат целосни и синтетични трудови. П. не ме разбирал или пак, што е полошо, неверно ја претставува мојата мисла.

4. Секој може да види дека во првото поглавје од мојот труд за прв пат е даден потполн историјат на библиотеката на Џинот. Вистина при тоа е искористена литературата што постои, но во многу поголем сразмер е даден и нов богат архивски и теренски материјал, што и самиот П. на друго место (стр. 6) го признава, врз основа на кој документирано, на 40 страници, го дадов тој историјат. Меѓутоа, П. тоа или го премолчува или го омаловажува претставувајќи го произволно како „познати факти“. Тоа, индиректно, го прави и со изнесувањето на еден вид своја „историја“ од која спомнува „три интересни податоци“ (стр. 4) и тоа, не баш случајно, само оние што се во врска со него, макар дека, со исклучение на првиот, тоа се, ако

се послужи човек со неговото разбирање, веќе познати факти. Првиот податок, единствено нов, е извадок од писмо на Џинот. Но П. не се задоволува со неговото објавување, ами вади заклучок дека, во време на првото свое искушение, библиотеката на Џинот „... била скромна и можела да се смести во една бочва“ (стр. 5). Библиотеката на Џинот можеби во она време била скромна, но тоа не може да се докаже со „бочвата“. Но самиот факт што на Џинот некој од пријателите му соопштил за намерата на владиката да му ги одземе книгите покажува дека на таа библиотека, уште тогаш, ѝ се оддавало значење многу поважно од заклучокот на П. направен со „бочвата“. П., кој произволно тврди дека „Ш. не успеал доволно прецизно, критички и точно да го исползува и употреби обемниот материјал што го прибрал“ (стр. 6), покажува дека единствениот нов податок не умее правилно да го оцени.

Другите податоци се веќе познати: првиот е објавен во мојот труд на стр. 41 бел. 1, а вториот - во в. *Нова Македонија* од 24. XII. 1950 г., така што нивното повторно „објавување“ од страна на П. би било излишно.

5. На повеќе места П. произволно и противречно тврди дека во мојот труд биле изнесени непотребни или познати факти, а при тоа самиот тој во својот напис изнесува речиси само познати факти, меѓу кои и такви што јас пред него ги изнесов во мојот труд. Така, на пр., макар дека со неа ништо ново не кажува, П. ја цитира статијата на Џинот отпечатена во *Цариградски вџешник* од 19. IV. 1852 г. и ја дава одломкава: „Ете има 12 лета како все еднако собирам различни славјански и инострани книги...“ (стр. 4), а при тоа не кажува дека таа одломка е изнесена во мојот труд на стр. 25-26 со оригинално писмо, а не транскрибирана како кај него.

6. Тргувајќи, пак, од погрешно замислена поставка дека мојата „главна задача е опис на библиотеката на Џинот“ (стр. 8), П. се опитува да негира сè што изнесов за историјатот на библиотеката на Џинот и, накусо, за нејзиниот сопственик како личност. Објасненијата во предговорот како и самото заглавие и подзаглавие на мојот труд покажуваат дека П. погрешно ја замислил „главната задача“ или пак не ја догледал. Освен тоа, П. би требало да може да види оти онаквата библиотека, за која со восхит се зборувало, која за поробувачите претставувала дури и опасност (тоа се гледа и од единствениот нов податок што тој го изнесе во својата „историја“ на библиотеката - писмото од 23 април 1856 г.) не може наплно да се одвои од личноста на нејзиниот создател и сопственик. Благодарение и на таквата своја библиотека, како и активниот духовен интерес, Џинот и интелектуално и морално се издигнал над својата средина и се еманципирал од нејзината заостанатост.

Тој е, за она време кај нас, со широки познанија, кои ги црпе од книгите, па внесува дури и реформи во училишниот живот. Сè тоа, донекаде, влијае и на неговиот приватен живот – се облекува на европски начин, станува вегетеријанец, живее скромно, но дејствува смело (а сè тоа накусо е изнесено во белешка под линија). Тоа што тој го внесува во своите проповеди и во училишната дејност, го покажува и во својот приватен живот. Да се зборува за таква библиотека и сосема накратко да не се покаже што таа претставувала и за средината и за нејзиниот сопственик, значи да не може да се оцени нејзиното значење. Ако главниот фактор – библиотеката или нејзиниот двигател – сопственикот се одвојат од општиот амбиент, кој накратко е покажан во трудот, губи и едниот и другиот. Би загубил, донекаде, и самиот труд. Кога со подигравки и „аргументи“ (како „вегетеријанец“, „манџи“, од П. извадени од контекстот а во мојот труд спомнати во белешка под линија за поткрепа на накусо оцртаниот духовен и физички лик на Џинот), тврди дека не сум „водел сметка за својата задача [всушност недогледана од П.], објавена во заглавието на расправата“ (стр. 8), П. покажува дека или не сака или не може да го види и оцени она што на Џинот па и на неговото време фрла нова светлина.

7. Ми се чини оти нема неточно интерпретирање на изворот, а уште помалку е „груба грешка“ (стр. 8), што сум рекол „кон средината на XIX век велешкиот владика (Грк) Игнатиј ги обиколил сите манастири...“ затоа што тој во 1842 г. бил мртв. „Кон средината...“ не значи во средината нити пак така треба да се толкува.

8. Макар дека во мојот труд нема хиперболизирања, сепак П. дури наоѓа и „грешки“ кои иделе од „бројните хиперболизирања за значењето на Џинот, за вредноста на неговата библиотека, за значењето на неговиот печат, и сл.“ (стр. 9). При ова П. заборавил дека во истиот напис, помеѓу другото, вели: „Џинот е еден несомнено многу значаен лик...“ (стр. 3) или: „Кога на библиотеката на Џинот ѝ се посветува толку внимание – и не незаслужено...“ (стр. 11) и сл., и по таков начин сам го одобрува тоа што го критикува.

9. Пак со провидна цел, П. тврди дека „...на авторот често му се догодува некои работи, непотребно, да ги поновува по неколку пати“ (стр. 9) и приведува примери: „Така, на пример, за печатот ќе збори на стр. 49–50, 73–74, 123...“ Работата, меѓутоа, е во следното: на стр. 49–50 само е опишан печатот на Џинот, бидејќи во трудот прв пат тој се јавува на книга што е опишана на таа страница. Но отисокот од печатот што е на таа книга не е јасен. Тоа е причина што сликата на печатот ја дадов на стр. 73, бидејќи отисокот од печатот што го најдов на таа книга беше сосема

јасен. Тука не дадов опис, ами само податоци за неговото пронајдување и објаснение на неговите сижилографски елементи. На стр. 123, освен што е употребен зборот „сижилографско“, воопшто не се зборува за печатот нити пак таму тој се спомнува. Јасно е дека П. ги измислува „поновувањата“. Другото „поновување“: „за А. Палашов на стр. 37—39, 74—75“ е уште покарактеристично. Еве за што се работи. На стр. 37—39 е покажана културната дејност на Палашов во Велес во врска со образувањето на библиотека во училиштето при параклисот св. Горѓи, каде што, подоцна, биле пренесени книги од библиотеката на Џинот. На стр. 74—75 се зборува за Палашов, но не во врска со училишната библиотека, ами по повод печатот на Џинот и евентуалното учество на Палашов во неговото изработување. Тука не се работи за никакво повторување, а за логичко и сообразно на целта изнесување материјалот на соодветно место и за негово поврзување со она што следува. Обратното постапување, како што предлага (и во своите работи постапува) П., е механичко и би создало фрагментарност, вештачко прилепување на одделни партии од материјалот.

10. Во врска со тврдењето: „На читателот не му е јасно што бил Џинот, „библиофил“ или „библиограф““ (стр. 10), може да се рече дека П. насила наоѓал грешки. Колку што, според П., Џинот е „патеписател“ и „новинар“ (стр. 3), толку е библиограф и, особено, библиофил.

11. Во усрдното барање аргументи против мојот труд, П. применува чудна пракса да дојде до нив: извадени од контекстот, две различни положенија соединува и вади произволни заклученија. Така, П. вели: „Има кај Ш. и некои други грешки, непрецизности, како што е овој случај: „[А. Палашов] бил опфанат од просветителските идеи на Србите од преку Дунав“ (стр. 75). Пред тоа Ш. збори дека Палашов „образованието си го добил во Земун и Пешта“. Дека Земун не е преку Дунав, тоа му е познато и на Ш.“ (стр. 10). После вакви „грешки“ П. вели: „грешки од ваков карактер има уште многу кај Ш.“ (стр. 10). А колку се сериозни вакви комбинации и заклученија — оставам да го реши читателот.

12. Изнесувајќи го историјатот на библиотеката на Џинот, констатирав, во белешка под линија, дека после неговата смрт останале пари и дека тие биле од скапоцените ракописи и книги што Џинот ги продавал. Сестра му Маца, за која се вели дека ги прибрала тие пари, со нив направила аналој во дворот на црквата св. Спас, во средината на кој е поставена плоча со натпис како што е покажано од мене а не онака како што е даден од Филиповиќа. П. или не сака да ги знае работите или пак, макар и јасни, ги претставува неточно — прави дури неверна забелешка за правописот, тој

што нигде не го спазува нити кога цитира нити пак кога „опишува“.

13. Макар дека поуката: „Напомените се даваат под црта, или во заграда, или пак на крајот на работата“ (стр. 10), е депласирана, сепак П. ја дава само за да каже што повеќе без оглед на тоа дека тој во својата пракса честопати тие разни начини ги применува одеднаш. При сè што е ова методолошко прашање од општ карактер и П. нема причина да го покренува, присилен сум да кажам дека, по мое мислење, не секогаш и не во секаков вид научна работа безразлично и било на кој од тие три начина се даваат напомените.

Но кога П. конкретно ја поставува работата и авторитетно изјавува: „Но тие [напомените] да заземаат цели страници (стр. 8, 9), не сум видел досега“ (стр. 10), покажува дека, во стремежот да изнесе што повеќе „грешки“, рескира дури очигледно да се изложи. Ако П. мисли на големината на напомената, нема потреба, а и излишно е, да се докажува оти има и многу куси и многу долги напомени. Големината на напомената зависи од материјалот што во неа е изнесен а не од тоа дали некој, па макар тоа бил и П., видел или не видел волку куса или онолку долга напомена. Дека има и многу долги, знае секој што се служи со стручна литература. П. изјавува дека не видел, а јас би рекол оти можел да види, на пр., во *Политичке и просветне прилики*... од Ј. Х. Васиљевиќа, книга што П. често ја цитира, и тоа на стр. 8—11, 18—21, 35—36, 176—178, 182—183. Ако пак забелешката се однесува на „грешка“ од техничка природа — преломот го врши печатарот.

И на крајот од својот напис, само со поинаква цел, П. дава поучителни објасненија како требало да се прават напомените, како: „Во научните работи литературата се одвојува на посебно место, главно, за да се искористи приликата да се дадат знаци за скратеници, со кои ќе се улесни употребата на користената литература“ (стр. 25). Меѓутоа, општопознат е фактот дека шаблон при изнесувањето употребената литература нема и П. не може да го наметне дотолку повеќе што и самиот тој, во својата пракса, различно постапува. Се знае дека разни автори различно постапуваат. Поради тоа, кога П. наоѓа „слабост“ во начинот на употребата на литературата во мојот труд, јасно ја покажува својата тенденција насила да бара „грешки“. Општопознато е дека во секоја монографија употребената литература се издвојува, а во мојот труд, кој има монографска форма, тоа се оправдава и со фактот што досега не е дадена на едно место литературата што се однесува на делото на Џинот. Не можејќи, пак, да направи било каква замерка во однос потполноста на употребената литература, со извинување „Ќе

бидам нескромен...“ (стр. 25), всушност насила, приведува два свои прилога во врска со Џинот, макар дека се знае оти во мојот труд „е земена под внимание само состојбата“ на предметот до „првата половина на февруари 1948 г.“, кога е предаден за печатење (стр. 5, бел. 1 од мојот труд). Двата прилога на П. се објавени после тоа и, логично, не беа земени под внимание. Следователно, секој може да види каква е целта на забелешката како и тоа дали П. навистина е скромен.

14. Во врска со записките, помеѓу другото, П. вели: „... треба да се забележи дека некои од нив се многу интересни [на стр. 6 и 8 употребува „интересантни“] и Ш. добро сторил што ги објавил (бр. 29), додека некои слободно можеа и да не се препишуваат (бр. 57, 71 и др.)“ (стр. 21). Меѓутоа, ако се погледне мојот труд ќе се види дека на книгата под бр. 57 нема никакви записки, што покажува дека П. изнесува и неверни работи само за да изнесе што повеќе „грешки“. Таква е и замерката во врска со точното покажување каде се удрени печатите: „... кога ќе се провери ќе се констатира дека податоците не се насекаде точни, туку произволно се дадени (бр. 11, 95: се тврди дека е удрен еден од школските печати, а меѓутоа удрен е друг печат)...“ (стр. 20). И ова тврдење на П. не е верно, затоа што на тие книги навистина се удрени гимназиските печати а не некој друг.

15. Поленаковиќ ми импутира дека свесно сум опишал книги за кои знам оти не се од Џинот. Нему дури не му е достаточна тоа еднаш да го каже, ами, со голема упорност и особено настојување, во разни варијанти, го искажува на повеќе места (стр. 3, 4, 6, 12 три пати, 13). За да го „докаже“ тоа, П. се служи со неверни прикажувања на мојата мисла и постапка. П. дословно вели: „Дека во Описот има и такви книги „кои не се од Џинот“ знае и Ш. (стр. 41). Но додава „Не е исклучено дека и голем број од останатите книги што се споменати (место: опишани) во описот припаѓале на Јордан Хаџи Константинов, макар што на нив нема нити потпис нити пак отисок од печатот“ (стр. 42). Во науката вакви поставки одвај се земаат во предвид, и тогаш кога станува збор за некои ситници. Да му пак уфрлиш во библиотеката на Џинот околу 70% книги што не можеш да докажеш дека се негови, тоа не е наука“ (стр. 12). Соодветното место, што П. го цитира, во мојот труд гласи: „Меѓу книгите за кои што се смета [не сметам јас, ами општо се смета] дека произлегуваат од библиотеката на Џинот, а кои што денеска



се чуваат во Музејот [а не да ги има во „Описот“ како што изменил П.] при Велешката гимназија, има и такви кои не се од Цинот, но несомнено има и такви кои произлегуваат од неговата библиотека и со кои тој и неговите ученици редовно се служеле. Това се книгите од следниот опис, кои се нумерирани под: 1, 2, 3... [следуваат 59 броја од мојот опис]. На сите тие книги има маргинални белешки од Цинот или негов своерачен потпис или пак отисок од неговиот печат. Но, не е исклучено дека и голем број од останатите книги што се споменати во описот припаѓале на Ј. Хаџи Константинова, макар дека на нив нема нити потпис нити пак отисок од печатот. Това особено важи за книгите што имаат отисок од гимназискиот печат со текст „Српска краљевска гимназија — у Велесу —“ [печатот е удрен непосредно после 1912 г. и затоа во описот е покажано на која книга е удрен] (стр. 41—42 од мојот труд). Од споредбата на двата цитата може јасно да се види дека местото од мојот текст што се однесува на извесни книги што беа во Музејот при гимназијата во Титов Велес, за кои мислев оти не се од Цинот, не ги опишав и не ги вклучив во мојот труд, П. го претставува така како божем во мојот опис свесно сум вклучил книги кои не се од Цинот: „Дека во Описот има и такви книги „кои не се од Цинот“ знае и Ш.“. Проста но недопуштена работа: „Музејот“ П. го заменил со „Описот“ и извлекол заклучок — Ш. знае оти има книги кои не се од Цинот но при сè тоа ги опишува во својот труд. После ова, секој може да види на што личи ова неверно претставување.

Од споредбата на двата цитата се гледа и тоа дека П. не се задоволил со стореното. Откако го прескокнал оној дел од мојот текст во кој ги изнесувам броевите на книги што несомнено припаѓале на Цинот, П. пак неверно претставува вака: „Не е исклучено дека голем број од останатите книги“ итн. и ги поврзува со книгите што не се од Цинот а беа во Музејот, додека во мојот текст таа реченица почнува со „Но, не е исклучено...“ и логички се поврзува со мојата констатација за несомнената припадност на Цинот на оние книги што пред таа реченица ги побројав. Очевидно е дека П. ја прекроил реченицата и ја изменил мојата мисла со цел и со тоа да претстави, да покаже, одново да „докаже“ дека Ш. намерно опишува книги за кои знае (ете ја смислата на неговото „знае“) оти

не се од Џинот само за да му излезе книгата подебела. Колку една ваква постапка на П. е допуштена — оставам да го реши читателот<sup>1</sup>).

16. На П. како да не му е достаточено што со мои „докази“ (видовме какви!) се опитал да ја оспори оправданоста што опишав и книги за кои со голема веројатност може да се допушти оти се од Џинот или се такви со кои можел да се служи (макар дека на некои од нив самиот П. им го дополнува заглавието со образложение: „Да би им олеснил користењето со книгите на оние што се интересираат за библиотеката на Џинот, односно на оние што сакаат да се запознаат со дел од лектирата на велешаните во XIX век...“, стр. 16). Веројатно затоа, П. одново се опитува тоа да го стори со она што го вика „карактеристики“. — Во врска со П. тврдење за „карактеристиките“ се поставува прашање дали на сите книги од Џинот и, особено, на тие со кои тој се служел, безусловно треба да има тоа што П. го вика една од „карактеристиките“. Јас неznam дали секој, па и Џинот, на секоја своја книга, дури и на таа со која се служел, бездруго треба да ги стави сите или една од „карактеристиките“. П. аподиктички тврди дека

<sup>1</sup> Сè ова треба да е подвлечено и поради тоа што мојот текст и мојата постапка се јасни и што на П. му се познати последните перипетији на тие книги, макар дека за прв пат ги виде во 1946 г. За појаснение на горекажаното, накусо го изнесувам следново, што впрочем на П. му е познато од мене, и со тоа го дополнувам историјатот на библиотеката на Џинот. Уште пред 1941 г. знаев дека во Велешката гимназија има книги од Џинот. Кога во првите денови од окупацијата во гимназиската зграда имаше окупаторски германски војници, им обрнав внимание на некои сограѓани и наставници дека треба да се поведе сметка за тие книги. После ослободувањето на гимназиската зграда, некои од наставниците ги собрале и ги издвоиле сите преостанати стари книги за кои мислеле оти се од Џинот. Во 1942 г. ги прегледав издвоените книги (за кои наставниците што ги спасиле мислеа оти се сите од Џинот) и констатирав дека меѓу нив има и такви кои не се од Џинот, но, покрај нив, имаше и такви за кои утврдив дека несомнено припаѓале на Џинот како и такви за кои може да се претполага дека можело да припаѓаат на Џинот или дека тој со нив можел да се служи. За да се спасат од евентуално уништување од бомбардирањата, во 1944 г., под список и со комисиска констатација, тие книги, спаковани во сандак, ги пренесов во манастирот св. Димитрија близу до Велес, каде што беше евакуиран и голем дел од книгите на Народната библиотека во Скопје. После ослободувањето, кога во Скопје со вагон се вратија евакуираните книги, беше донесен и сандакот со книгите на Велешката гимназија. Во 1946 г., пред да биде вратен сандакот назад, П. за прв пат ги виде тие книги. Кога сандакот со книгите се врати во Велес, при гимназијата се образува Музеј, во кој влегоа и книгите на гимназијата што случајно беа пренесени во Скопје и потоа вратени на истата. Поглавните од овие моменти, накусо но јасно, изнесени се во мојот труд на стр. 40. Но П., и покрај тоа што гореизнесеното му е познато, а тоа го има и во мојот труд, ми импутира дека сум опишал книги за кои знам оти не се од Џинот.

сите книги од Џинот ги имаат „карактеристиките“ и недвосмислено вели: „Од преостанатите книги од библиотеката на Џинот се гледа дека тој бил многу педантен човек, кој оставал разни траги на своите книги: на нив редовно се потпишувал, видовме, дури постојано бележел каде, кога и за колку гроша ја купил која книга; на некои книги го удирал и својот печат, а скоро кон сите има сила маргиналии. Тоа се карактеристиките на основа кои со сигурност може да се збори кои се книги од библиотеката на Џинот. Поголемиот дел од опишаните книги од Ш., *немаат ни еден од овие знакови, што збори дека тоа не се книги од библиотеката на Џинот*“ (к. м., стр. 12—13). Самиот овој цитат е полн со противречности. Наместо да покаже дека Џинот на еднаков начин постапувал и дека во овој поглед бил „многу педантен“ човек, тој всушност, како и опишаните книги, покажува дека Џинот нееднакво, различно постапувал: на едни се потпишувал, на други го удирал својот печат а не се потпишувал, на трети го правел и едното и другото, на четврти оставал само маргиналии, и сл. Штом тоа е вака, а не онака како што сака да претстави П., не може ли со голема сигурност да се претпостави оти Џинот имал и такви книги на кои не оставил ни една од тие „карактеристики“? Според мене, претпоставката за таа категорија книги е многу оправдана со земање и без земање во предвид „карактеристиките“, што може да се заклучи и од следното. Во спомнатата своја статија, Дошен вели: „Одмах под бр. 3... налази се књига: *Сочинения*... Године 1915 имали смо четири дебела тома те књиге, које смо имали прилику да покажемо пок. руском публицисти Водовозову, кад је долазио у Велес“ (стр. 10 од сепаратот). Во мојот труд, под бр. 3, 9 и 10, опишани се три тома од таа книга. На првиот том (свеска прва и втора), бр. 3 од описот, нема нити потпис нити отисок од печатот на Џинот, а има само отисок од гимназискиот печат со текст „Српска краљевска гимназија...“; на вториот том (втора свеска), бр. 9 од описот, има само отисок од печатот на Џинот, неколку маргинални белешки и отисок од печатот на црквата св. Пантелејмон во Велес, каде што книгата ја пронајдов; на третиот том (петта свеска), бр. 10 од описот, има отисок од печатот на Џинот и тој од гимназијата. — Друг случај: под бр. 6 го опишав том II од *Сочинения*... од Тихон, на кој има потпис на Џинот и отисоци од гимназиските печати, а под бр. 20 изнесов дека пак од Тихон е запазена оштетена книга, за која П. тврди дека тоа е том V од книгата опишана под бр. 6, а има само отисок од гимназискиот печат. Кога има докази дека том II произлегува од библиотеката на Џинот, не може ли да се претпостави дека и том V, најден на истото место, произлегува од таа библиотека? Воопшто, кога има и други

такви и слични случаи, можеше да се претположи, можеше да се рече „Но, не е исклучено...“ оти и другите изнесени во описот книги од бив. гимназиска библиотека можело да припаѓаат на Цинот или со нив можел да се служи. Јасно е дека има различна постапка на Цинот и разновидни случаи што налагаше и налага со оваа материја претпазливо и критички да се постапува, а не безрезервно да се отфрла сè што ги немало „карактеристиките“. Во работа од ваков карактер не само што не се отфрла сè, ами, напротив, се бара секоја веројатност, секоја можност да се дојде до нов податок, нов прилог од родот на третираната материја. Основани хипотези, основани и поткрепени претпоставки, како што е мојата, дозволени се во науката воопшто, па и во вакви конкретни случаи. Ке изнесам само пример што ни е достапен. Душан Вуксан, кој со својот труд *Библио-шека Владике Рада* направи голема услуга на науката, покрај книгите од библиотеката на Његоша, ги опиша и тие од библиотеката на Петра I (на број 92 во 177 свески на разни јазици) со вакво оправдано образложение: „Да би се тачно видјело, барем и по овим остацима, што је Владика могао читати, потребно је осим његових, да се овдје наведу и књиге његовог претходника Митрополита Петра I“ (*Цешине и Црна Гора*. Приредило Професорско друштво; Београд, 1927, стр. 208). Уште повеќе. Во таа библиотека Д. Вуксан нашол каталог на петроградскиот книжар Александар Смирдин, на кој имало извесен број подвлечени заглавија на книги. Вуксан, по нивната содржина, мисли оти тоа подвлекување на заглавијата го направил Његош, па вели: „Да ли је те књиге [Његош] набавио не могу поуздано рећи, јер од нѝх до данас није сачувана ни једна“ (*Ibid.*, стр. 218) и дава детален список на тие подвлечени во каталогот книги (19 на број). И правилно постапил. Кога се има пред себе конкретен материјал, а има макар какво основание да се допушти заклучок оти ова или она можело да биде, тоа се изнесува и констатира. И јас во својот труд постапив така. Сите книги опишани во мојот труд, со мал исклучок (а тоа се само книги за кои има докази оти се од Цинот), се наоѓаа во Велешката гимназија, што се гледа и од фактот дека речиси на сите има отисок од гимназискиот печат со текст „Српска краљевска гимназија...“, кој е удрен непосредно после 1912 г. кога се затечени и инвентарирани од новата, српска, просветна власт. Доказ за тоа наоѓаме во Дошеновата статија што во мојот труд го изнесов на стр. 39 и 40. Дошен е очевидец и нему може да му се верува. Тој недвосмислено вели: „... према књижничи доцнијег славеносербског училишта Свето - Георгиевског, коју смо 1912 г. затекли... може се, са великом вероватношћу, закључити да је постојала извесна школа у којој је Ј. Х. Константи-

новић радио... На већем броју књига које су у тој књижници затечене стоји написано да су: својна Ј. Х. Константиновића“ (стр. 6); „Све те књиге... имао је и по њима радио Ј. Х. Константиновић. Оне су доцније прешле у својину славено-сербског училишта Свето-Георгијевског, па су очуване, добрим делом, и до данас“ (стр. 7); „Неће бити без интереса да споменем неколико књига, које се данас налазе у нашој гимназијској књижници а које смо ми затекли у егзархиској прогимназији...“ (стр. 7). Овие факти ги поткрепив и со кажувања на друг очевидец. Ако ова П. не го видел во литературата со која се служи, можел да го види во мојот труд каде што е изнесено на стр. 39 и 40. Важно е дека и од Дошеновото сведочење јасно се гледа дека во прогимназијата во Велес до 1912 г. имало книги од Џинот кои се затечени после 1912 г., инвентарирани и потпечатени со печат што има текст „Српска краљевска гимназија...“

После ова, ако се постапеше како што вели П. и не се зеда во предвид и книгите од оваа категорија, грешката ќе беше голема. На крајот, П. прави уште една замерка во врска со вопросната категорија книги — „Најпосле кога Ш. решил да опишува и такви книги, тогаш беше апсолутно потребно да ги оддели оние книги за кои има докази дека се од библиотеката на Џинот од оние за кои само се претполага, на основа било кои факти“ (стр. 13). Се знае оти скоро сите книги произлегуваат од едно место, дека претставуваат една целост и дека покажав за кои книги има докази дека се од Џинот — и по таков начин се одделени од тие за кои се претполага и на основа што се претполага, — но П., со онакво прикажување, прави бркотница.

#### IV.

1. Поленаковиќ наоѓа во мојот труд и „грешки“ од методолошки карактер. „Во библиотекарството е вообичаено, вели тој поучително, при описот на книгите, истите да се даваат спрема презимето на авторот...“ (стр. 10). Ова, изолирано, макар дека е депласирано тука да го изнесува, до колку се однесува само до библиотекарството, е точно. Но П. работата излишно ја комплицира со тоа што истовремено ми замерува што не сум постапил „доволно библиографски (и библиотекарски)“. Тоа се веќе две прилично различни работи што П. свесно или несвесно ги меша. Тоа што важи за библиотекарството, не важи, во апсолутна смисла, и за библиографството. Во библиографството понекогаш така се постапува кога се дава општа библиографија или, редовно, кога на крајот на некој труд се дава општ преглед на употребената литература, како, на пр., во мојот труд, во кој на стр. 139 – 142, подредена по презиме-

то на авторите, дадов библиографија – општ преглед на употребената литература во него. Но помеѓу библиографска (и библиотекарска) пракса од овој карактер и библиографска работа од видот на опис има разлика и тоа, изгледа, на П. не му е јасно. Описот, тоа и неговото име го покажува, треба да е неизменет, верен опис на насловниот лист и другите податоци за книгата, а не вештачки подредени елементи извадени од него. Јас дадов опис на книги од една библиотека а не библиографија од општ карактер, како што си замислува и претставува П. Да напоменам дека на крајот на својот труд дадов азбучен регистер кој го олеснува ракувањето а во описите наполно го заменува каталошкиот, азбучниот ред. Следователно, не се работи за „наполно механичко“, како што потфрла П., ами за поправилно постапување. Бркотницата помеѓу библиографско и библиотекарско го одвела П. со неправилното и застареното да го побива правилното.

2. Макар дека потребата од илустрирање и документирање со слики и репродукции е општопозната, за П. тие се непотребни. Дали, од техничка гледна точка, „тие се воопшто неуспели“, во прв ред се должи на цинкографот и печатарот. А, пак, формулацијата на П. „...немаат врска со библиотеката на Џинот толку слики на разни куќи и печати што се објавени во расправата“ (стр. 11) е произволна. Дадов слика на куќата на Џинот, на училиштето при параклисот св. Ѓорѓи и на куќата на Аџи Евка затоа што во тие згради била библиотеката или во нив биле пренесени книги од Џинот. Го илустрирав она за што зборував. Уште нешто. Зар Стоилов не изнесе оти во дворот на училиштето при параклисот биле закопани книги од училишната библиотека во која несомнено имало и такви од Џинот? Зар не утврдил и изнесов дека книги и самиот печат на Џинот се наоѓале во куќата на Аџи Евка и дека печатот бил скриен во еден од ѕидовите на таа куќа и уште не е пронајден? На крајот, ако ништо друго, зар не може да се допушти оти во тие места би могло да се пронајде, и покрај тоа што се протарашкани, уште нешто што припаѓало на Џинот и што би помогнало за проучувањето на неговиот живот и дејност? Ако не на П., зар тоа не може да помогне на некој друг? Што се однесува до другите слики (тоа донекаде и П. го признава), тие го покажуваат потписот, ракописот, начинот на правењето маргиналните белешки, и сл. — Според П., не требало да се објавуваат ни сликите на печатите оти „...немаат врска со библиотеката...“ (стр. 11). Тоа би могло да се рече само во случај ако нивните отисоци не би биле на книги од библиотеката на Џинот. Кога пак П. авторитетно препорачува: „Прашањето за печатите, ако го интересира Ш., можеше да го издвои и посебно да го обработи“ (стр. 20),

грешни. Отисоците од печатите се најдени на книгите и тие барем толку се важни колку и записките по истите. Тие многу нешто покажуваат, честопати повеќе и од записките. Така, на пр., кога ќе се утврди кој е и од каде е Захарија Петровиќ, сопственикот на печатот покажан на сл. 5 и 6, ќе може да се знае дека во 1840 г. (тоа е датум даден на самиот печат) луѓето седеле на столица и пишувале на маса и, следователно, не секогаш и не насекаде се пишувало само на едно колено, како што тврди П.

3. На П. не му е јасно дали е нужна генеаложката таблица поради тоа што „Во неа Џинот зазема само едно место...“ (стр. 11). Да се рече дека таблицата има формални или стварни недостатоци, да се констатира дека има неточности — човек некако и да се согласи, но да се смета и таа како непотребна затоа што Џинот во неа „зазема само едно место“ (како божем еден човек во една генеаложка таблица може да зазема на број повеќе места), тоа може да го направи само П. во онаков напис, и покрај тоа што во почетокот на таблицата е објаснето дека таа има ориентациона сврха. Таблицата е изработена и објавена за полесна ориентација поради тоа што во мојот труд се спомнуваат разни членови од фамилијата Џинови и тоа во врска со книгите на Џинот. Според тоа, таблицата има врска со библиотеката на Џинот а мене ми служеше во проучувањата. Во трудот таа му олеснува на читателот во точното и брзо ориентирање а на научникот може да му послужи и за понатамошно проучување, што значи дека таа служи и, следователно, нејзиното објавување, и во конкретниов случај, се оправдава.

4. П. мисли оти требало да се зборува за книги, списанија и весници за кои може да се претполага дека Џинот ги имал. Навистина, во тој правец и понатаму може да се трага, но оваа забелешка на П. е депласирана и излишна затоа што на стр. 136 побројав голем број писатели со чии што дела се служел Џинот. Но кога правев опис, јас не можев нивните дела да ги вклучам во описот затоа што опис се прави на конкретен а не на фиктивен материјал. За поткрепа на своето мислење П. побројава и некои списанија и весници (при што прави многубројни грешки) за кои претполага дека се наоѓале во библиотеката на Џинот. При тоа П. се праша: „Но може ли да се претпостави дека Џинот го немал Цариградски вестник...“ (стр. 12). — Може да се претпостави дека Џинот го имал *Цариградски вестник*, но не мора да го имал. Во случај од него да беа запазени или некој да спомнал како такви од Џинот некои комплети или броеви, тие ќе беа вклучени на соодветно место во описот. Дошен даде потврда дека во библиотеката на Џинот имало свески од две списанија со назначување броевите за едно

од нив, и јас ги вклучив во мојот опис под бр. 44 и 46 со податоци колку што тој дава. Точно се знае дека тие и такви книги преостанале од библиотеката на Џинот, па затоа и се вклучени меѓу „преостанатите“. Требало П. да може да го види тоа.

5. Истото се однесува и на мислењето на П. дека врз основа на училишната програма можело да се утврдат книгите што му служеле на Џинот за „... изведувањето на школската програма“ (стр. 12). Но чудно е што на друго место П. вели: „Работата на Ш. ништо не ќе загубеше, ако воопшто не ја споменеше оваа програма на Џинот“ (стр. 26), а при тоа, самиот тој, на цела страница, расправа за неа, макар дека изнесувајќи го сè тоа се занимава со детаљ кој не е битен за предметот. За мене беше важно да покажам дека на Џинот, за изведувањето на училишните програми, му биле потребни и му служеле (тоа го покажуваат и маргиналиите) книгите од неговата библиотека. Тоа и ништо друго.

6. Кога П. ми прави забелешка што сум употребувал „старопечатна“, „старопечатни“ за книги какви што се во описот, покажува како да не му е јасно оти зборот, дури и како термин, има релативно а не апсолутно значење. Постапката и примерот со Ст. Новаковиќа не може да се земе како доказ за апсолутно и дефинитивно определување на книгите како „нови“. Додека за Ст. Новаковиќа, на пр., Жефаровиќевата *Штемајографија* или *Славенская грамматишка* од Смотрички се „нови“ книги, веќе за Љуб. Стојановиќа тие се „старе штампане књиге“ и ги вклучил во својот *Каталог рукојиса и старих шtamпаних књига*, збирка Срп. кр. академије (Београд, 1901; стр. 237), а за В. Погорелов, во 1923 г., сите бугарски книги до 1877 се „стари печатани книги“, така што не е сè едно дали е човек во 1869 г., кога Ст. Новаковиќ ја издал својата *Српска библијографија*., или во 1951 г., кога П. онака критикува.

7. П. вели: „Кога би се опишувале ракописи, тога е потребно мерење и во милиметри“ и, пред тоа: „но за книги какви што се опишуваат во оваа работа, тој детаљ можеше слободно да се замени со обично назначување форматот“ (стр. 15), а не догледува дека во вакви случаи се дава точен размер во милиметри од разни причини а и заради тоа таква книга да не се замени со некоја друга. Но и инаку, во модерното библиографство не само во ракописи, за стари и ретки книги и, особено, за такви книги што имаат историска вредност, ами и за нови публикации обичното назначување на форматот се заменува со точно определување размерот во сантиметри и милиметри. Така, официелната француска библиографија (*Bibliographie de la France*), што се изработува во Националната библиотека во Париз, големината на книгите редовно ја покажува со формат и со давање



размер во милиметри: на пр. in – 16° (200 × 130), in – 8° (220 × 140), in – 4° (270 × 215), итн. Тоа веќе се применува и во наши нови библиографски работи, како што е *Каталог библиотеке Матице српске*, I, 1494—1847 (Нови Сад, 1950) во кој на сите книги им е даден размерот во сантиметри и милиметри: на пр. „вел. 19·5 × 11·3“; „вел. 15·4 × 9·5“ итн. независно од тоа дали порано се опишани или не. Како што се гледа, во современата научна пракса отфрлени се принципите што П. порано ги приложувал и овде ги препорачува.

8. На П. не му е достаточо што на онаков начин прави навредливи заклученија, ами се опитува и индиректно да го негира правилниот и потполниот библиографски опис на околу 135 книги. Затоа, тој навлегува во теоретски разлагања и без резерва објаснува на читателот: „... постои пракса во работите од ваков карактер, да се користат постоеките библиографски описи, и при имањето работа со некое дело што е опишано во некоја библиографија, читателот се упатува на односниот број, односно страна во библиографијата“ (стр. 16). Во извесни случаи, особено во случаи со поединечни книги, да се послужи човек со библиографија, разбираам. Но во опис како мојот редовно за секоја книга, ако негде била опишана, да се упатува на разни библиографии, дури и на разни јазици, кога се знае дека таквите библиографии се или недостапни или се застарени или, во најдобар случај, се сосема ретки, не ја гледам практичноста од таквата „пракса“ и кога безусловно би постоела. Но не гледам и зошто, ако не за да го докаже своето тврдење оти боже, „Ш. и во тој поглед прави исклучок“ (стр. 16), на сите дополнително опишани книги П. го дава заглавието, но редовно го цитира и Ст. Новаковиќа, спомнување излишно и затоа што П. веќе го дава заглавието и поважните податоци за книгата онака како кога тој би опишал книга што порано библиографски не е обработена. Да се согласи човек со таква пракса, дури и кога би постоела и за ваков вид работа, макар колку непрактична и неизводлива била во случајов, ако П. беше ја спровел доследно во сите случаи, кај сите книги. За неколкуто српски книги и едната бугарска П. можел така да стори. Но тој така не постапил и со двете грчки книги што дополнително ги опишал. П., освен со своето тврдење (и, донекаде, во својот напис), не покажа оти само понекогаш се приложува онаква пракса, а јас пак, за да се види оти не правам „исклучок“, како што тврди П., го изнесувам следното од библиографии што П. ги знае: Љуб. Стојановиќ, во својот *Каталог*..., приведува книги што порано се опишани од Ст. Новаковиќа и не го упатува читателот на него; В. Погорелов заглавијата од опишаните книги ги дава без никакви измени и не упатува на други

библиографији; во описот на книгите од библиотеката на Његоша, што го направи Д. Вуксан, заглавијата на книгите се дадени таква какви што се и без упатувања на било каква библиографија; во *Каталог библиотеке Матице српске*, не се упатува на поранешни библиографији. Има, следователно, различни библиографски практики, а не како што прикажува П. – Во ваков случај, на читателот не би требало да му се скратуваат заглавијата, како што П. препорачува, ами, напротив, треба да му се овозможи на најлесен и најбрз начин да дојде до сите потребни сведенија за секоја книга.<sup>1)</sup> Според мене, точниот и потполниот опис на книгите од библиотеката на Џинот е нужен и заради тоа што има и практична цел: дава потполна прегледност на нејзиниот содржаен состав а, покрај тоа, овозможува со поголема сигурност да се ползуваат и маргиналните белешки. Кога се знае точно во која и каква книга, од кое издание, на која страница се направени изнесените маргиналии, станува, до извесна степен, ненужно да се изнесува и респективниот печатен текст кон кој е направена оваа или онаа маргиналија. Се разбира дека е згодно да се даде и респективниот печатен текст, како што јас, во еден случај, направив, но евентуалното изнесување на респективниот печатен текст во врска со маргиналиите, кој би изнесол неколку стотини страници, беше невозможно и поради ограниченоста на просторот. Вака, точно се знае каде, на каква книга е направена оваа или онаа маргиналија што го интересира читателот и тој, ако сака, лесно може да го најде респективниот текст.

9. Зборувајќи за моите „грешки“ П. вели: „Една од неразбирливите работи е препечатувањето на завршните партии од книгата (бр. 35), што се опишува! Место тоа непотребно препечатување Ш. можеше да види дека во книгата останал фрагмент од писмо на Џинот“ (стр. 19). Со ова П. ми прави две замерки: што сум препечатил „завршна партија“ од книга и што не сум видел фрагмент од писмо на Џинот. По повод првата замерка, треба да речам дека е видно оти на П. не му се сосема јасни принципите на правилното опи-

<sup>1)</sup> На она исто место во *Библиошкар*, што П. го цитира, може да се види следното: „Познато је да се савремена библиографија, као и каталози научних библиотека намењени читаоцима који се баве озбиљнијим студијама много разликују од библиографија и библиотечких каталога рађених у XVII, XVIII и у првој пол. XIX века. Тачност и прецизност књижног описа је битни услов који се поставља сваком таквом раду јер из њега читалац црпи све потребне податке за своје информације. У старим каталозима на ту се тачност и прегледност није обраќало доволно пажње. Библиотекар—каталогизатор задовољавао се да нотира име писца, кратак наслов дела, место и годину издања“ (стр. 285).

шување на книгите. Наместо тоа, подобро би било за него да беше извлекол макар каква поука од она изложение во *Библиотекар* (II, 1950, 2 – 3, стр. 285, а не: 185, како П. погрешно цитира на стр. 16), од каде што го извадил осакамениот цитат за „тачност и прецизност књижног (а не: „књижевног“, како што П. погрешно приведува) описа је битни услов...“, а каде што, помеѓу другото, се вели: „...каталогизатор се не задовољава подацима које ќе наћи на насловном листу књиге веќе је дужан... да потребне податке поцрпе и из саме књиге, са „verso“ стране насловног листа, из предговора, поговора и сл. Савремени каталози иду и даље. Они пописују и садржај саме књиге, итн.“ (стр. 286). – По повод втората замерка, треба да се рече дека е познато оти сите книги при опишувањето сум ги прегледал лист по лист при кое ги констатирав сите маргинални белешки и направените отисци од печатите. Ако при тоа мое детаљно прегледување на книгите имало макар каков фрагмент од писмо на Џинот, мислам оти и самиот П. е сигурен дека немало да го одминам. Но најчудно е што овој фрагмент П. како да го нашол во две книги: во бр. 50 (стр. 18 од неговиот напис) и бр. 35 (стр. 19 од истиот).

10. Како образец на П. „опис“ може да се земе тој што е даден на Сретеновиќевата *Славенска грамаџика* на стр. 17. Што книгата, пак, била „добиена заедно со останатите книги од библиотеката на Џинот“ не докажува, како што П. сака да потфрли, дека, кога јас ги прегледував тие книги, таа била меѓу нив<sup>1</sup>. П. во таа книга нашол записки и едноставно констатира: „Има неколку записи. Поважни-те:...” (стр. 17), и приведува само две а другите не ги изнесува и не кажува какви се, каде се направени и сл. П. проценил кои од нив се „важни“ и само нив ги изнесува. Меѓутоа, не мора за секого баш тие да бидат важни, затоа што записките не се само за еден ами за сите читатели, а тоа тука го прави макар дека на друго место вели оти „Тоа [обично вено констатирање] е една незгода со записите по книгите“ (стр. 20). Кусо речено, за да покаже и во ова своја противречност, со цел да ги оспори многубројните записки и маргиналии во мојот труд, П. препорачува и приложува погрешна постапка.

Макар дека поинаку критикува, во својот „опис“ на спомнатата книга, П. постапува така како што на друго место и препорачува (се разбира само со цел да го омало-

<sup>1</sup>) Да напомам и тоа дека таа книга не фигурира во списокот на евакуираните книги, што покажува дека до 1946 г. таа не била меѓу книгите од библиотеката на Џинот.

важи тоа што јас сум го направил): „...Таа констатација Ш. требаше да ја стори во описот на книгата бр. 1, евентуално, таму да ги препише, ако сакаше, сите маргиналии, како за пример, и со тоа да ја завршеше сета работа околу ова прашање. Разбира се дека требаше кон секоја книга, каде има маргиналии, тоа да го констатираше“ (стр. 22). Ова гледиште на П. е погрешно. Кога негде се наоѓаат записки тие точно се препишуваат и се покажува нивното место (страница, лист и сл.) за да може, барем на таков начин, да се види нивниот однос кон респективниот текст. Ако само „се констатираат“, тие просто на просто се губат и бесмислено е нивното спомнување, констатирање, како што што П. препорачува.

11. Штом П. е присилен да признае нешто позитивно во мојот труд, веднаш наоѓа причина да го оспори. Така, штом „Ш. покажал голема прилежност при препишувањето на маргиналните белешки“, а бидејќи тоа е нов материјал што треба на секоја цена да се оспори, П. авторитетно констатира дека „тие се механички пренесени, напечатени...“ (стр. 21). Порано „голема“ незгода беше кога се сторила грешката што при преломот една записка е пропуштена или што на друга има печатни словни грешки, а сега, во цели две страници што заземаат 1/12 од неговиот напис, П. докажува дека е „примитивно“ што се „механички пренесени, напечатени...“ Т. е. што во потполност точно се дадени толку многу маргинални белешки. Штом тоа го направил Ш., а П. си ставил во задача да го критикува, треба да се најде оправдание. И П. наоѓа: вистина маргиналните белешки се дадени со голема прилежност, но тие се без коментар, „more од маргинални записки“ без коментар! Како што порано тврдеше дека најголемиот дел од книгите на Џинот „не претставуваат ништо особено за нашата културна историја“<sup>1</sup> (стр. 12), така сега П. тврди дека најголемиот дел од маргиналиите „ништо не ни придонесуваат за подобро познавање на Џинот“ (стр. 21), а тврди дека „Од маргиналните белешки често се дознава мислењето на читателот за односното дело или за односната партија или мисла во делото, кон која е сторена маргиналната забелешка“ (стр. 21) и дека „...многу се полага на маргиналните белешки на поедини книжевници, научници, политичари“. Јасно е дека П.

<sup>1</sup>) Да напомам, сепак, дека во белешката—соопштение *Личната библиотека на Џинот* — подарена на *Филозофскиот факултет*, објавена во в. *Нова Македонија* од 24. XII. 1950, помеѓу другото, е објавено: „Библиотеката на Џинот што ја доби факултетот брои околу 140 добро запазени книги од високо научна и историска вредност“. Секако како такви тие се пренесени од Титов Велес во Скопје и се чуваат во библиотеката на Семинарот за јужнословенска книжевност при факултетот.

и овде е во очигледна противречност. — Баш поради тоа што многу се полага на маргиналните белешки, баш поради тоа што од нив се дознава мислењето на читателот, во овој случај на Џинот, изнесените маргинални белешки, противно на П. мислење, многу допринесуваат за подоброто познавање на Џинот и, следователно, нивното објавување се налага и со самото тоа се оправдава, а со тоа и мојот труд добива поголема вредност. Освен тоа, маргиналните белешки не се изнесуваат за еден читател, па макар тоа бил и П., ами за секој читател, за читателите и, во прв ред, за луѓето од науката, така што секој од нив, зависно од неговиот интерес и потреба, да може да ги користи. П. мисли дека маргиналните белешки требало „...да се објаснат, да се интерпретираат“ (стр. 21). Маргиналните белешки може да се интерпретираат, но во описи тие не мора да се објаснат и интерпретираат, а бездруго целосно се изнесуваат и со тоа се ставаат на расположение на луѓето од науката да ги проучуваат, да ги објаснуваат, да ги интерпретираат, да вадат од нив заклученија зависно од карактерот на нивниот научен интерес и нивната потреба во дадениот момент и случај. При ова, кога пак П. препорачува дека „...бездруго е потребно испишувачот да процени да ли тие маргинални белешки заслужуваат да се испишат и да му се дадат на читателот“ (стр. 21), прави груба грешка и паѓа во контрадикција со она што го рече во врска со точното испишување на записките. П. може да си мисли што сака, но непобитно е дека маргиналните белешки, особено кога се има ваков случај, треба да се дадат целосно, такви какви што се и таму каде што се, во нивната оригинална форма и со нивните правописни и други карактеристики. Тоа е научна постапка и јас, секој може да го види тоа, приложив таква постапка во мојот труд.

Секој знае дека, ако нешто во една книга покажува оти таа користела на читателот, тоа е несомнено записката, особено маргиналната белешка во книгата, па макар каква била таа. Таквата белешка покажува дека книгата не била мртов капитал, дека таа не служела за украс, дека не е набавена од снобизам, мода или пасија. Секоја маргинална белешка на книга од Џинот, повеќе или помалку, е важна затоа што го покажува неговиот однос или интерес кон соодветниот текст, кон соодветната мисла, кон соодветното изложение и, пред сè, таа покажува дека тој со неа се служел. Таква книга покажува дека таа ја вршела својата благородна функција, дека навистина била фактор во идејното оформување на нејзиниот сопственик и, понатаму, во неговата училишна и општествена дејност. Дури погледнато само така, „морето маргинални записки“ покажува дека книгите што ги имаат тие записки навистина ја вршеле својата

функција, биле превосходен фактор. Тие, пред сè, го покажуваат односот и интересот на Џинот кон соодветната материја.

Што се однесува до „коментарот“ (стр. 21) даден пред маргиналните белешки во книгата опишана под бр. 126, треба да речам дека тоа не е и не може да биде коментар на сите маргинални белешки на Џинот, ами е само окарактеризирање на маргиналните белешки во таа книга. П. можел и требало да види маса маргиналии, сентенции и суштествени записки, кои не се од видот на „читај с ум“ и „внимај“ што тој, како „две интересни“ што „претставуваат известен [извесен а не: „известен“] интерес“ (стр. 22), единствено ги спомнува, а при тоа — човек да не се начуди — преминува преку содржателни маргиналии, како: „Единъ будала казни другего“; „нема мера овой вѣкъ“, „безъ разумъ нищо не бива“ итн. итн. Наместо што ги броел страниците што тие ги заземаат, П. можел да ги види оваквите маргинални белешки барем од истата книга!

Според П., „Маргиналните белешки на Џинот претставуваат само некоја врста предметен регистар“ (стр. 22). Па зар сите тие, дури и во таков случај, не го покажуваат „ставот на Џинот кон односниот текст“? Ако двете што ги спомнува П. претставуваат „известен интерес“, зошто тогаш не и сите други? На П. тие ништо не му покажуваат, тие за него се — „баласт“.

За да може да се види карактерот на онаквата преценка на маргиналните белешки што П. ја дава во својот напис и оправданоста на разните епитети и сл. од родот на „баласт“, „комотен“, „ишарал“, „не претставува ништо“ и сл., интересно е да видиме што истиот П. за истите маргиналии порано мислел и тврдел. Во својот прилог *Една необјавена стихотворба на Јордан Хаџи Константинов (Џинот)*, и тоа баш во еден од оние два негови прилога за кои ми направи забелешка за „непотполноста“ на мојата библиографија, П. дословно вели: „Ј. Х. Константинов е одушевев елинист . . ., од списокот на неговата библиотека [го виде во мојот ракопис] се гледа дека тој многу читал грчка литература; маргиналните белешки зборат дека тој правел посебни забелешки, како мали студии. И веќе така подготвен, Ј. Х. Константинов . . .“ (*Нов ден*, за јуни 1948, стр. 61; сепарат, стр. 24). Ете, истите маргинални белешки, во своја работа, П. ги претставува како „мали студии“ без да даде „коментар“, а во овој напис (вопросниов напис П. го предаде како научна работа) како — „баласт“.

Дали има логика во ваквава постапка на П. и дали таа, како и целиот негов напис, има некаква врска со принципите на научната работа и критика — оставам без коментар.

G. Šoptrajanov:

QUELQUES ÉCLAIRCISSEMENTS  
CONCERNANT LA BIBLIOTHÈQUE DE DŽINOT

— Réponse à un écrit —

(Résumé)

Ces *Quelques éclaircissements* ... représentent une courte réponse à l'écrit de H. Polenakovic: *De la bibliothèque de Džinot*, publié dans le tome IV (1951), № 6, de l'*Annuaire* de la Faculté de philosophie de l'Université de Skopje.

Bien qu'il ne soit pas nécessaire de faire le résumé dans une polémique, l'auteur de la réponse s'est vu obligé de procéder à la manière de Polenaković et de faire ce résumé. Dans sa réponse, l'auteur s'est borné à quelques points principaux où, entre autre, a éclairci:

1. Qu'il ne s'agit pas d'une „Description“, mais d'une étude d'ensemble sur la bibliothèque en question (son histoire, son importance, son rôle etc., ainsi que la liste et l'analyse des livres décrits de Džinot et de ceux qu'on peut considérer lui appartenant) de sorte qu'il n'y a pas d'éloignement du prétendu „thème principal du travail: la Description de la bibliothèque“ (résumé de l'écrit, p. 27). D'où les nombreuses erreurs de l'auteur de l'écrit comme si l'on y „parle de divers[es] questions qui n'ont pas de relation ou bien ont seulement une relation accessoire avec Džinot“ (ibid.). Le titre et le sous-titre de l'étude, son plan et toute la matière (très abondante) qui est méthodiquement exposée et se rapporte strictement au sujet indiqué, montre que la prétendue „matière principale du travail“ est mal conçue par l'auteur de l'écrit en question.

2. Que les quelques faits connus, jusqu'à présent dispersés dans divers livres et périodiques, ont été réunis et complétés, corrigés ou éclaircis par une nouvelle documentation et même avec de nouveaux documents d'archives.

3. Qu'il n'y a pas de „répétitions fréquentes“, mais qu'il s'agit de tels exposés différents qui sont conformes aux divers endroits du texte et qui sont logiquement liés à la matière traitée correspondante.

4. Qu'il n'y a pas „des exagérations dans la détermination de la valeur de Džinot et de sa bibliothèque“ (résumé, p. 27), mais que la valeur de Džinot et l'importance de sa bibliothèque sont brièvement mises en relief par les faits exposés. Tout cela se justifie d'autant plus que l'auteur de l'écrit lui-même a souligné, en divers endroits, non seulement l'importance de Džinot le présentant comme „figure très importante dans la galerie des écrivains de la renaissance macédonienne“ (p. 3 de l'écrit), mais aussi la valeur de sa bibliothèque: „on connaît que Jordan Džinot est une personne de mérite dans l'histoire de notre renaissance culturelle et que l'intérêt qui était montré pour lui et pour sa bibliothèque est justifié“ (p. 6 de l'écrit; cf. aussi p. 11), de sorte qu'il est en contradiction évidente.

5. Que les titres des livres de la bibliothèque de Džinot ne sont pas donnés „d'une manière mécanique“ et qu'on n'y trouve aucune „inconséquence“, mais, au contraire, qu'il s'agit de l'application conséquente d'un procédé propre à des travaux bibliographiques de ce genre: décrire le titre tel qu'il est sans changer la place de ses éléments ce qui, dans un cas pareil, aurait représenté un procédé déjà abandonné.

6. Que l'on n'a pas voulu faire voir „la richesse de Veles en vieux manuscrits“, mais que l'on a montré, comme exemple, quelques données connues pour mettre en relief les nouveaux documents d'archives concernant la vente d'un grand nombre de manuscrits de Veles, documents que l'auteur de l'écrit passe sous silence et qu'il enveloppe de citations de publications connues où auparavant sont décrits quelques manuscrits.

7. Que tous les livres décrits ont été trouvés dans un endroit — au gymnase de Veles, qu'ils présentent un tout et que l'on a prouvé avec les documents écrits et même avec l'attestation des témoins qu'une partie des livres de Džinot était incorporée à la bibliothèque scolaire de Veles où Džinot travaillait auparavant et qu'en 1912 ils y furent retrouvés, puis inventoriés (sur tous les livres décrits est mis alors le sceau du gymnase) de sorte qu'on peut supposer avec grande probabilité que ces livres appartenaient à Džinot ou qu'il pouvait s'en servir.

L'exemple des deux livres donné par l'auteur de l'écrit pour en prouver „la plus grande faiblesse de la Description“ (résumé, p. 27) est expliqué comme suit: la date de l'un de ces livres est marquée 1847 au lieu de 1897 (l'ordre chronologique de 1847 que ce livre a pris dans la liste chronologique des livres décrits montre qu'il s'agit d'un cas isolé sans aucune importance fait fortuitement par inadvertance); l'exemple de l'autre livre, cité par l'auteur de l'écrit, est rejeté par l'analyse de ce qu'il a allégué, par laquelle est démontrée tout le non-sens de son argumentation.

8. Que les nombreuses notes inscrites sur les marges des livres de Džinot ont une importance méritoire, puisqu'elles montrent l'intérêt de Džinot envers le texte correspondant auprès duquel elles sont faites, qu'il était impossible de reproduire le texte imprimé correspondant et qu'en pareil cas il n'est pas nécessaire d'en faire le commentaire. Le lecteur, suivant son intérêt et autant qu'il aura besoin, en tirera des conclusions. Mais il est étonnant que Polenaković, dans son écrit, présente ces notes comme simple „signe pour déterminer la table de matière du texte“ (résumé, p. 28), tandis qu'ailleurs, dans un autre article, il les qualifie comme — „petites études“.

9. Qu'il n'y a pas du tout „de fréquentes réimpressions des matières qui n'ont aucune relation avec la bibliothèque de Džinot“, mais qu'il s'agit de deux petits extraits des notes inscrites sur les manuscrits provenant de la bibliothèque de Džinot, qui sont reproduits pour en faire voir, comme exemple, quels étaient leur caractère et leur importance.

10. Que les nouveaux documents d'archives sont employés de manière à servir le mieux à l'explication et à la documentation de l'exposé suivant l'intention et l'estimation de celui qui les a employés et que, par conséquent, l'on ne travaille pas d'après un seul schéma.

11. Qu'un certain nombre de livres abimés, retrouvés tels au gymnase de Veles, par des raisons objectives, à ce moment, ne pouvaient pas être décrits, mais qu'ils étaient tout simplement mentionnés avec l'intention d'y revenir plus tard et que Polenaković en a tiré profit les présentant à sa manière.

Finalement, on peut conclure aisément que H. Polenaković s'est engagé dans la voie de la négation et qu'il a essayé, sans y avoir réussi, d'attaquer la matière, la méthode et la vérité scientifiques par des procédés erronés et des conclusions hasardeuses.

\*

*Note de la Rédaction.* Bien que la Rédaction ne soit pas d'accord avec telle réponse de M. G. Šoptraјanov, néanmoins elle a résolu de lui donner la possibilité de répondre à la critique de M. H. Polenaković.

La Rédaction déclare avec cela la discussion finie pour l'Annuaire.

*Забелешка на Редакцијата.* Редакциониот одбор, макар да не се согласува со ваквиот одговор на Др. Г. Шоптрајанов, сепак реши да му даде можност да одговори на критиката од Др. Х. Поленаковиќ.

Со ова, Редакциониот одбор ја смета дискусијата во Годишниот зборник за завршена.